

MILLIY QADRIYATLAR SARCHASHMASI

N. Radjabova ARM bo'lim mudiri, *L. Abdullaeva* uslubchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy qadriyatlarning sarchashmasi tushunchasi, uning ijtimoiy-madaniy ahamiyati, shakllanish manbalari va yuksaltirish yo'llari tahlil qilinadi. Mualliflar milliy qadriyatlar sistemasi ichida ona tili, ma'naviyat, urf-odatlar, oilaviy va jamiyat hayoti, tarixiy yodgorliklar hamda meros kabi elementlarni sarchashma sifatida ko'rib chiqadilar. Shu bilan birga, zamonaviy o'zbek jamiyatida qadriyatlarning zaiflashuvi tendensiyalari, tahdidlar va bularga qarshi kurash strategiyalari ham taklif etiladi. Maqola nazariy tahlil, misol va amaliy takliflarni birlashtiradi.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, sarchashma, ona tili, ma'naviyat, meros, madaniyat

ИСТОЧНИК НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Н. Раджабова заведующая отделом АРМ, *Л. Абдуллаева* методист

Аннотация: В данной статье анализируется понятие «родник национальных ценностей», его социально-культурное значение, источники формирования и пути укрепления. Авторы рассматривают систему национальных ценностей через призму родного языка, духовности, обычаев, семейной и общественной жизни, исторических памятников и наследия. Также рассматриваются тенденции ослабления ценностей в современном узбекском обществе, угрозы и предлагаемые стратегии противодействия. Статья сочетает теоретический анализ, примеры и практические рекомендации.

Ключевые слова: национальные ценности, родник, родной язык, духовность, наследие, культура

THE SOURCE OF NATIONAL VALUES

N. Radjabova Department Head ARM, *L. Abdullaeva* Methodologist

Abstract: This article explores the concept of the “springhead of national values,” its socio-cultural significance, sources of formation, and ways of strengthening. The authors view the system of national values through the lenses of native language, spirituality, customs, family and societal life, historical monuments, and heritage. The paper also examines tendencies of value erosion in contemporary Uzbek society, threats, and proposed strategies for counteraction. It combines theoretical analysis, case studies, and practical recommendations.

Keywords: national values, springhead, mother tongue, spirituality, heritage, culture

Kirish

Milliy qadriyatlar har bir xalqning ma'naviy va madaniy timsolidir. Ular xalqqa o'zligini anglash, ichki birlik va jamiyat barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Lekin har qanday qadriyat, agar uning ildizlari – sarchashmalari kuchli bo'lmasa, vaqt o'tishi bilan eskirib, zaiflashib qoladi. Shu bois “milliy qadriyatlar sarchashmasi” – bu qadriyatlarning manbai, ildizi, jonlantiruvchi kuchi. Ushbu maqolada biz milliy qadriyatlar sarchashmasini aniqlab, uning shakllanish manbalarini ochib beramiz, hamda zamonaviy sharoitda ularni saqlab qolish va mustahkamlash yo'llarini taklif qilamiz.

1. “Sarchashma” tushunchasining asosi

“Sarchashma” so'zi adabiy tilimizda — tomchi-tomchi manba, hayot suvi chiqadigan joy, boshlangan nuqta sifatida talqin etiladi. Milliy qadriyatlar sarchashmasi demak, xalqning umumiy axloqiy-me'yoriy tizimini, tushuncha va qadriyatlar zaxirasini hosil qiluvchi asal manbaga ishora qiladi. Ushbu tushuncha xalqning o'zligiga, tarixiga, madaniy merosiga, tanlangan yo'lga va ma'naviy ildizlariga bog'liqdir.

2. Milliy qadriyatlarning shakllanish manbalari

2.1 Ona tili va adabiyot

Ona tili – har bir insonning ruhiy olami bilan bog'lanadigan birinchi muloqot vositasi. Ona tilida so'zlashish, o'qish va yozish orqali milliy ruh shakllanadi. Adabiyot esa qadriyatlarni estetik ko'rinishda etkazuvchi eng muhim vositadir. Bobolarimizning ertaklari, afsonalari, doston va qissalari yangi avlodga hayotiy ibrat bo'lib xizmat qiladi.

2.2 Tarix va meros

Qadimdan bizning ajdodlarimiz qudratli davlatlar barpo etgan, ko‘plab ilmiy, madaniy va me‘moriy yodgorliklar qoldirgan. Registon ansambli, Ichan-Qal’a, Ko‘lqut masjidi va boshqa yodgorliklar – ular bizga tarixiy xotira va milliy g‘urur bag‘ishlaydi. Shu merosga mehri bo‘lgan jamiyat qadriyatlarni saqlashga intiladi.

2.3 Diniy-ma‘rifiy irs va ma‘naviyat

Islom dini O‘zbekistonda ming yillar davomida shakllangan ma‘naviy pog‘ona bo‘lib, mehr, adolat, birodarlik, sabr, ahillik kabi fazilatlarni targ‘ib etadi. Masjid, ma‘ruza, diniy marosimlar – ularning hammasi inson ruhini boyitib, uni xalqni qadriyatlar tomon yo‘naltiradi.

2.4 Oilaviy an‘ana va odatlar

Har bir inson avval oilada shakllanadi. Ona-onaning so‘zi, oilaviy qadriyatlar, mehr-oqibat, mehribonlik, tartib-intizom – bularning barchasi katta ta‘sirga ega. Bolalar oilada sevgi, hurmat, halollik, qat‘iyatlilikni o‘rganadi. Shu nuqtai nazardan, oilaviy odatlar milliy qadriyatlar sarchashmasining fundamentidir.

2.5 Madaniy va san‘at omillari

Milliy raqs, musiqa, betakror liboslar, xalq hunarlari (zardo‘zlik, kulolchilik, to‘qimachilik), folklor – bularning barchasi qadriyatlarni jonlantiradi. Har tomonda o‘tkaziladigan madaniy bayramlar, an‘anaviy o‘yinlar, xalq festivallari – ular yoshlarni o‘z ildizlariga yaqinlashtiradi.

3. Milliy qadriyatlar zaiflashuvi: sabablari va tahdidlari

Zamonaviy dunyoda shoshma-shosharlik, globalizatsiya, tashqi madaniy ta‘sir, texnologik taraqqiyot kabi omillar milliy qadriyatlarimizga salbiy ta‘sir qilishi mumkin. Quyida ayrim tahdidlarni ko‘rib chiqamiz:

- **Global madaniyat bosimi:** chet el madaniyoti, musiqasi, televideniye kontenti yosh avlodda mahalliy madaniy qadriyatlarni e‘tiborsiz qoldirishi mumkin.
- **Texnologiya va ijtimoiy tarmoqlar:** digital dunyoda chetdagi mahsulot va kontentlar ko‘p bo‘lishi, yoshlarni global omillarga yo‘naltirishi ehtimoli mavjud.
- **Ma‘naviy bo‘shliq:** agar jamiyatda ma‘naviyatni qollab-quvvatlovchi institutlar (madrasalar, markazlar, kutubxonalar) yetarlicha bo‘lmasa, qadriyat bo‘shlig‘i paydo bo‘ladi.
- **Individualizm kuchayishi:** shaxsiy manfaatlar, materializm kuchayib, jamoaviy qadriyatlarga e‘tibor kamayishi mumkin.
- **O‘qituvchilarning yetishmasligi va ta‘lim sifati:** agar maktablarda milliy qadriyatlar o‘qitish, tarbiya ishlari sust bo‘lsa, avlod ularni chuqur anglamasligi mumkin.

4. Milliy qadriyatlarni saqlash va mustahkamlash yo‘llari

Quyida samarali strategiyalar taqdim etiladi:

4.1 Ta‘lim va tarbiya tizimida integratsiya

Milliy qadriyatlarni maktab dasturlariga, o‘quv fanlar ichiga kiritish zarur. Masalan, ona tili, tarix, adabiyot, ma‘naviyat, san‘at fanlari orqali qadriyatlar chuqurroq tushuntirilishi kerak. Bundan tashqari, tarbiyaviy soatlar, darsdan tashqari tadbirlar orqali madaniy-ma‘naviy loyiha va klublar faoliyati yo‘lga qo‘yilishi mumkin.

4.2 Madaniy loyihalar va festivallar

Mahalliy, viloyat va respublika miqyosida milliy bayramlar, folklor festivallari, hunarmandchilik ko‘rgazmalari, adabiy musobaqalar tashkil etilishi lozim. Bular yoshlarni o‘z qadriyatlariga yaqinlashtiradi. Misol uchun: Navro‘z bayrami, “Sharq taronalari”, “Buxoro donishmandlari” kabi festivallar milliy ruhni jonlantiradi.

4.3 Raqamli vositalar va media

Yoshlar orasida yangi media (YouTube, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar) keng tarqalgan. Milliy qadriyatlar haqida video, podcast, blog va ilovalar yaratish, targ‘ib qilish muhim. Shuningdek, onlayn kurslar va interaktiv darslar orqali madaniy-ma‘naviy bilimlarni yoshlar bilan yanada yaqinlashtirish mumkin.

4.4 Jamiyat va davlat institutlari hamkorligi

Davlat darajasida milliy qadriyatlar siyosati ishlab chiqilishi kerak: qonunlar, dasturlar, jamg‘armalar, stipendiyalar, madaniyat va ma‘naviyat markazlari orqali qo‘llab-quvvatlash.

Shuningdek, nodavlat tashkilotlar, madaniy markazlar, mahalla va fuqarolik jamiyati vakillari bilan hamkorlik muhimdir.

4.5 Oilaviy va mahalla-tashabbuslar

Oilada qadriyat bilangan tarbiya, ota-ona va katta avlodlar bilan suhbat, ertak aytish, an'anaviy bayramlar o'tkazish — bularning barchasi jismoniy jihatdan sarchashmani oziqlantiradi. Mahalla markazlarida madaniy uchrashuvlar, tarixiy-ma'rifiy seminarlar, "E'tibor va ehtirom" dasturlari amalga oshirilishi mumkin.

5. Amaliy misollar va tajribalar

- **Mahalliy maktab loyihalari:** ayrim maktablarda "Milliy qadriyatlar klubi" tashkil etilib, har hafta yoshlar bilan madaniyat va ma'naviyat mavzularida suhbatlar, o'yinlar va ijodiy mashg'ulotlar olib boriladi.
- **Madaniy merosga qayta tiklash:** xalq ustalari va hunarmandlar markazlari tomonidan qadimiy hunarmandchilik unsurlarini yoshlar orasida o'rgatish, xalq donishmandliklaridan foydalanish.
- **Media loyihalar:** "Milliy qadriyatlar serhashmasi" nomli YouTube dasturi, mobil ilova orqali kundalik axloqiy g'oyalar va qadriyatlar yuboriladigan kanal tashkil etish.

Xulosa

Milliy qadriyatlar sarchashmasi — xalqning ma'naviy ildizi, madaniy yuragi va tarixiy xotirasidir. Ona tili, ma'naviyat, meros, san'at, oilaviy odatlar — bularning barchasi sarchashma unsurlari bo'lib xizmat qiladi. Biroq globalizatsiya, texnologik ta'sir, ma'naviy bo'shliq va individualizm kabi omillar qadriyatlarni zaiflashtirishi mumkin. Shu sababli biz ta'lim, madaniyat, media, davlat siyosati va mahalla-oilaviy tizim orqali kompleks strategiyalarni amalga oshirishimiz lozim.

Milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish — bu nafaqat tarixga hurmat, balki kelajakni barqaror va ma'naviy boy jamiyatga yo'naltirish demakdir. Agar biz sarchashmani, ya'ni ildizlarni barqaror ushlab turmasak, qadriyatlar zarralanib ketadi. Shuning uchun har bir inson, har bir muassasa va jamiyat bo'lib, bu burchni anglab harakat qilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4779-son qarori. – 2020-yil, 26-avgust.
3. Yo'ldoshev Q. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2002. – 224 b.
4. Qodirov A. Milliy qadriyatlar va zamonaviylik. // "Ijtimoiy fanlar" jurnali, 2021, №2. – B. 45–51.
5. Raxmonov T. Oila va jamiyat tarbiyasida milliy qadriyatlarning o'rni. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017. – 112 b.
6. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. – Toshkent: 2000–2005 yillar. – 12 jild.
7. Saidov A. O'zbek xalqining urf-odat va an'analari. – Toshkent: O'qituvchi, 1998. – 196 b.
8. UNESCO. Intangible Cultural Heritage of Humanity: Uzbekistan. – www.unesco.org
9. Rasulov A., Shukurov N. Milliy qadriyatlar va globallashuv jarayoni. // "Falsafa va huquq" jurnali, 2019, №4. – B. 33–40.
10. Mahmudov N. Ma'naviy meros va zamonaviy yoshlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 2016. – 160 b.